УДК 802. 0-3

РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ РЕҐІОНАЛІЗМУ В АНГЛОМОВНІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Дибчинська Я.С., к.філол.н., в.о.доцента

Запорізький державний університет

Розглянувши основні напрямки англомовної регіональної лексикографії, ми дійшли висновку, що однією з провідних тенденцій у регіональних лексикографіях у країнах функціонування англійської мови як первинної, є складання словників регіоналізмів. У зв`язку з цим, актуальною стає проблема визначення самого поняття регіоналізму і, відповідно, підстав для включення до словника регіоналізмів тих чи інших категорій лексики. Проаналізувавши існуючі в цей час словники регіоналізмів A Dictionary of Americanisms on Historical Principles, A Dictionary of Canadisms on Historical Principles, A Dictionary of Africanderisms, The Australian National Dictionary, A Dictionary of Australianisms, ми прийшли до висновку, що для різних лексикографічних шкіл характерний різний підхід до розв`язання цього питання. Основні відмінності полягають у глибині поняття «регіоналізму», і, як наслідок цього, включення різних категорій лексики до реєстру слів відповідних словників. Основні категорії регіоналізмів подані в таблиці 1.

Таблиця 1- Основні категорії регіоналізмів, репрезентовані в різних словниках

Категорії регіоналізму	DA	DCHP	DAfr	AusND
Лексичні одиниці й окремі значення - локальні неологізми	+	+	+	+
Лексичні одиниці, специфічні для способу життя в даному регіоні	-	+	+	+
Запозичення до лексики національного варіанта	+	+	+	+

Як видно з таблиці 1, поняття регіоналізму набагато ширше трактується в канадській й австралійській лексикографічній традиції, ніж в американській. Це, однак, не означає, що кількість категорій регіоналізмів у словнику A Dictionary of Americanisms менше, ніж у словнику A Dictionary of Canadisms. Як стверджує У. Авіс, автори довідника A Dictionary of Americanisms включили до реєстру слів свого словника велику кількість лексичних одиниць, які не належать до «регіоналізмів», якщо взяти до уваги визначення, дане авторами цього словника [1]. Очевидно, причиною цього послужили тісні мовні контакти, які існували впродовж століть між Сполученими Штатами Америки й Канадою. У процесі такої тісної взаємодії з`явилась певна кількість лексичних одиниць, походження котрих установити практично неможливо. У. Авіс вважає, що в подібному випадку доцільним було б упровадити термін «північноамериканізм» [1]. Існує декілька аргументів на підтримку подібного рішення даного питання. США й Канада є частиною єдиного англомовного простору Північної Америки, і кордони цих держав оформились уже в процесі функціонування англійської мови на цій території. Слід відзначити той факт, що сучасний кордон між США і Канадою на тихоокеанському узбережжі був установлений лише в XX ст. До того, впродовж всієї історії існування цих двох сусідніх держав достатньо інтенсивним був процес міграції населення між цими країнами, що також ускладнює визначення історії й конкретного місця виникнення того чи іншого регіоналізму. Виникненню спільного словникового фонду в складі національно-специфічної лексики американського й канадського варіантів англійської мови сприяв і той факт, що в процесі адаптації англійської мови до нових умов були задіяні, значною мірою, одні й ті ж джерела номінації, такі як аборигенні мови, які вплинули на створення національно-специфічного компонента в таких тематичних групах як флора, фауна, топоніміка і т.ін. До того, значна схожість, особливо на перших етапах розвитку, спостерігалась і в соціальній і економічній сферах життєдіяльності цих держав, що також сприяло створенню деяких спільних регіоналізмів. Таким чином, ми бачимо, що найскладнішим є виділення як регіоналізмів саме тих термінів, які зв`язані з походженням на певній території. Очевидно, це й послужило причиною тих неточностей, які існують в A Dictionary of Americanisms, бо всі критерії, визначені його авторами для виділення регіоналізмів, так чи інакше зв`язані саме з місцем творення лексичної одиниці. Всі інші словники регіоналізмів, створені в рамках англомовної регіональної лексикографії, як основний принцип виділяють відображення специфічності

способу життя й побуту в даному регіоні. Введення цього критерію дозволяє розглядати національно-специфічний компонент з точки зору сучасного його стану, враховуючи постійні контакти між регіональними варіантами англійської мови.

Слід відзначити також і той факт, що в регіонах, де мовна ситуація характеризується співіснуванням двох або більше офіційних мов (Канада, Нова Зеландія, Південна Африка), мовний стандарт формується пізніше. Словники регіоналізмів хронологічно з`являються раніше, ніж загальні філологічні словники, що фіксують особливості місцевого узуса. Цей факт пояснюється прагненням описати лексикографічними засобами саме відмінності регіонального узуса й заявити, тим самим, про існування окремого варіанта англійської мови.

Проаналізувавши структурні особливості словників регіоналізмів, ми дійшли висновку про відсутність спільних специфічних тенденцій у побудові словникових статей.

Таблиця 2. - Порівняльна характеристика структурних особливостей словників регіоналізмів

	DA	Dictionary of Canadianisms	AusD	Dictionary of Africanderisms
Орфоепічна характеристика	МФА	МФА	+	+
Місце похідних слів у структурі словникової статті	окремо	окремо	в статті	окремо
Невербальні ілюстрації	-	-	-	-
Наявність енциклопедичних свідчень	+	+	+	+
Використання синонімів у тлумаченні	+	+	-	+
Стилістичні примітки	+	+	-	-
Регіональні примітки	-	+	-	-
Використання цитат	+	+	+	+
Зовнішній апарат посилань	-	-	+	+

У питаннях структурної організації словника автори дотримувалися тих традицій, які характерні в цілому для англомовної лексикографії в даному регіоні. Єдиною спільною структурною ознакою, характерною для словників регіоналізмів, можна вважати наявність цитат (зі вказівкою дати й джерела цитування), розташованих у хронологічному порядку і які ілюструють функціонування в мові даної лексичної одиниці.

Словники Вебстера й Ворсестера стали першими лексикографічними довідниками, які відобразили особливості американського узуса. Паралельно розвивався й інший напрямок в американській лексикографії, а саме створення глосаріїв, які відображають національно специфічний компонент у системі англійської мови, що функціонує в Сполучених Штатах. Основоположником цього напрямку в американській лексикографії можна вважати Дж. Уїзерспуна, президента Пристонського університету, який перший увів у вживання термін «американізм». Дж. Уїзерспун був першим, хто спробував зібрати й описати окремі особливості англійської мови, що функціонувала на території Сполучених Штатів. Цей крок був зроблений у контексті пуристських тенденцій, які панували в той період в Америці, і з метою очищення мови від неправильностей: «...саме з метою сприяти покращенню англійської мови мені прийшла думка почати спостереження над сучасним станом англійської мови в Америці і спробувати зібрати деякі основні неправильності, які розповсюджені в мові і які легко виправити» [2].Незважаючи на консервативність своїх поглядів, Уїзерспун зробив величезний внесок у подальший розвиток американської лексикографії, окреслити поняття «американізму»: «Під американізмом я розумію використання навіть людьми освіченими словосполучень або зворотів, які відрізняються від використання таких же слів, словосполучень або зворотів у подібних ситуаціях у Великобританії... Використання цих американізмів вказує не на його неосвіченість, а на те, що він живе в Америці».[2].

Перша спроба зібрання всіх існуючих американізмів і їх опису лексикографічними методами була зроблена Дж.Пікерінгом, який у 1816 році видає словник, на титульному листі якого значилось А

vocabulary or collection of words and phrases which have been supposed to be peculiar to the US of America. До реєстру слів словника ввійшло 520 лексичних одиниць, які були розташовані в традиційному алфавітному порядку.

До реєстру слів словника ввійшли розповсюджені в той час американізми такі, як fall - осінь, mad - сердитий, balance - залишок, і національно-специфічні одиниці, які не одержали широкого розповсюдження: clitchy - липкий, to slat - шпурляти, to squat - давати [3]. Підставою для виділення американізму й включенням до реєстру слів словника була невідповідність даній лексичній одиниці британській нормі. Сам автор словника так визначив лексичні одиниці, які підходять під визначення «американізму»:

а) нові слова, які утворились в Америці;

б) англійські слова, які набули в Америці особливого значення;

в) англійські слова, що вийшли з ужитку в Англії, але функціонують у США [3].

Багато лексичних одиниць, які зафіксовані Пікерінгом як «американізми», функціонують у системі американського варіанта англійської мови й сьогодні: bookstore, immigrant, census, checkers, to locate, to systematize.

Поява першого словника американізмів тісно пов`язана з мовною ситуацією і була визначена такими її факторами:

а) об`єктивність і закономірність процесу дивергенції мовної системи, транспортованої на новий ґрунт;

б) існування достатньої кількості НСК, які неможливо було ігнорувати;

в) відсутність американського стандарту й достатньо низький статус американського варіанта англійської мови, про що свідчило визначення американізму як відхилення від британської норми.

У 1848 році виходить повніший словник американізмів Dictionary of Americanisms. A glossary of words and phrases used in a familiar conversation in the US, укладачем якого є Дж.Бартлетт. Реєстр слів цього словника вміщав 2500 лексичних одиниць, що стало прогресом порівняно з 520 лексичними одиницями в реєстрі слів словника Пікерінга. Цей лексикографічний довідник не лише не сприяв зміцненню престижа американського варіанта англійської мови, але й значно знизив його статус, поставивши в одному ряду з діалектами англійської в Британії. До словника ввійшли такі розряди лексики:

а) лексичні одиниці, застарілі в Англії, проте які вживаються в США;

б) лексичні одиниці, які набули в американському варіанті нових значень;

в) лексичні одиниці, які зберегли в США первісні значення, втрачені в Англії;

г) англійські діалектизми й провінціалізми, розповсюджені в американському варіанті;

д) неологізми;

е) запозичення з інших мов (європейських, індійських, негритянських, що функціонують на території США);

є) лексичні одиниці, які мали деякі особливості вимови [4].

«Американізм», таким чином, Бартлетт трактує достатньо широко, прирівнюючи його, у дусі пуристичних традицій, до діалектизмів англійської мови Британії.

Проте вже сам факт появи цих словників, а, отже, і позначення проблеми дефініції таких мовних явищ як «американізми», став значним кроком на шляху до формування власного мовного стандарту і його кодифікації в словниках. Словники Пікерінга й Бартлетта позначили другий напрямок у розвитку американської лексикографії - створення словників, які реєструють національно-специфічний компонент у складі американського варіанта англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. A Dictionary of Canadianisms on Historical Principles /Ed. by W.S. Avis a. o. – Toronto, 1967
2. Witherspoon J. “Druid” Papers (1781) // The Beginnings of American English. Essay and Comments / Ed. by M. M. Mathews. - Chicago, 1931.
3. Webster’s Third New International Dictionary of the English Language. – Springfield (Mass), 1961
4. Bartlett J. Dictionary of Americanisms. A Glossary of Words and Phrases Usually Regarded as Peculiar to the US. – Boston: Little Brown, 1859.